

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

Jackson Pollock: Doğanın dilini konuşan sanatçı

**Dr. Öğr. Üyesi Emin Sansarcı ve
Prof. Dr. Mehmet Özer**
İstanbul Kültür Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu

Kaos teorisi, bilim ve sanat arasındaki ilişkinin mükemmel bir örneğini sunar. Bilimsel olarak, kaos teorisi; başlangıç koşullarındaki ufak değişikliklerin sonuçlarda büyük farklar yaratabileceğini ifade eder, yani sistemlerin tahmin edilemez doğasını inceler. Bu konsept, matematiksel modeller ve karmaşık simülasyonlar aracılığıyla araştırılır ve doğadaki düzensizlikleri daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Sanat dünyasında ise, kaos teorisi bir ilham kaynağı olarak hizmet eder. Sanatçılar, bu teoriyi kullanarak görsel ve işitsel eserler yaratır. Örneğin, fraktal sanat, kaos teorisinin doğrudan bir uygulamasıdır. Fraktaller, kendini tekrar eden geometrik desenlerdir ve bu desenler, kaotik sistemlerin yinelenen yapısını yansıtır. Sanatçılar, bu fraktalleri kullanarak, göz alıcı ve sonsuz detaylara sahip eserler oluşturabilir. Bu eserler, seyircinin, dünyanın görünenden daha karmaşık ve bağlantılı olduğunu fark etmesini sağlar.

Soyut Ekspresyonizm'in öncülerinden Jackson Pollock

Toplum, kültür ve sanat arasındaki karşılıklı etkileşimin en yoğun örneği, II. Dünya Savaşı'nın ardından gelen on yıllarda Amerika'da görülmüştür. Savaş öncesinde farklı tarzlarda eserler yaratan Soyut Ekspresyonistler, 1940'lı yıllarda, dönemin ruhunu ifade eden radikal yeni doğrultuları eserlerine yansıtılmışlardır. Amerika'nın 1941 yılında II. Dünya Savaşı'na girmesinin ardından Amerikalılar da Avrupa'da yaşanan vahşetin sarsıcı görüntüleri ve anlatımlarıyla yüzleşmeye başlamışlardır. New York ve çevresinde 1940'lı yılların ortasından itibaren çalışan pek çok sanatçı; dünyanın içinde bulunduğu durumun ülkede ve kendilerinde yarattığı hisleri ne şekilde ifade edebileceklerini tartışmış, temalı ve hikayeli bir anlatım yerine boya ve renk uygulamalarıyla mesajlarını iletebileceklerine karar vermiş, boyayı dışavurumcu bir biçimde kullanmışlardır. Belli bir tarzdan ziyade genel bir tavır olan Soyut Ekspresyonizm akımına mensup sanatçılar, birbirlerini tanımalarına rağmen, bir grup halinde çalışmayı veya bir sanat hareketi yaratmayı planlamamışlar, duygularını doğaçlama ve bireysel olarak ifade etmeyi hedeflemişlerdir. Bu akıma mensup sanatçıların büyük bir çoğunluğunun New York'u mesken tutmaları nedeniyle "New York Okulu" olarak da adlandırılmışlardır.

Soyut Ekspresyonizm akımının öncülerinden biri olan Jackson Pollock, 20. yüzyıl Amerikan resminde çığır açan

bir figür olarak kabul edilir. Modern sanatın en etkili figürlerinden biri olarak, resimlerinde doğayı taklit etmek yerine, doğanın kendisini ifade etmenin yollarını aramıştır. Pollock, büyük tuvaler üzerine boya renklerini serbestçe akıtarak, kontrol edilmiş kaos içinde bir düzen yaratmayı başarmıştır. Bu yaklaşım hem çağdaşları arasında hem de bilim dünyasında onu öne çıkarmıştır. Onun dökme boyama tekniği, bilinçdışının ifadesi ve kaotik görüntüler yaratma şekli, modern sanatta yeni bir dönemi başlatmıştır.

Doğa ve Kaos

Doğa, karmaşıklığı ve düzeni ile sık sık fraktallerin matematiksel dünyasını andırır. Fraktaller ise doğadaki yapıları anlamamıza yardımcı olurlar. Bir görsel sanat eserinde geometrik desenler tekrar ettikçe yeni dokular oluşur. Eserde oluşan bu dokuların farklı kesitlerinin alınması, yönlerinin değiştirilmesi ve nicel değerlerinde farklılıklar yaratılması ile bir araya getirilmeleri yoluyla doku çalışmaları çeşitlendirilebilir. Fraktallerden yararlanan bu tarz çalışmalarda tekrar edecek olan geometrik formun hücresel biçimi için doğadan referanslar alınabilir. Balıkların derilerindeki pullar, yaprakların üzerindeki damarlar, ağaç dallarının, nehir yataklarının ve hatta kar tanelerinin yapısında görülen bu tekrar eden desenler, fraktal geometrinin doğadaki izleridir. Doğanın bu fraktal özellikleri, onun hem daha estetik hem de matematiksel olarak incelenmesine olanak tanır. Bu yüzden fraktaller, doğanın dilini çözmenin ve onun derinlerine dalmak için kullanılan önemli matematiksel araçlardan biridir.

1999 yılında Physics World dergisi; Jackson Pollock'un sanatını, fraktal geometri terimleriyle analiz etmiş ve bulgular, Pollock'un, doğanın dilini yani fraktalleri kullanarak kendi desenlerini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Pollock'un tabloları, görsel bir temsil olmanın yanı sıra sanatçının resim yapma sürecini de kaydetmektedir. Bu süreç, sanatçının eserlerindeki kaotik düzeni ve doğal desenleri anlamamıza yardımcı olur.

Sanatçının kendi sözleriyle

Pollock, sanatını yaratırken kendini doğanın bir parçası olarak görmüştür: "Ben doğayım." Bu ifade, onun sanatını yalnızca bir yaratıcılık eylemi olarak değil, aynı zamanda evrensel bir varoluş biçimi olarak gördüğünü vurgular. Büyük tuvalerde çalışmayı tercih etmesi ve tuvali yere sererek dört bir yanından resme yaklaşabilmesi, onun eserlerinde fiziksel ve duygusal olarak içselleştiği bir sanat anlayışını yansıtır.

Pollock'un sözleri, onun sanat anlayışını ve yaratıcı sürecini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Sanatın fraktal boyutu: Jackson Pollock ve Kaos

Pollock, "Büyük bir tuval üzerinde çalışmayı seviyorum. Daha büyük bir alanda kendimi daha evimde, daha rahat hissediyorum" diyerek sanatını yaratırken büyük alanlarda çalışmanın önemini vurgular. Bu, Pollock'un sanatındaki özgür akış ve geniş ölçekli yapılarıyla uyumludur. Özellikle, "Tuvali yere serdiğimde, ona daha yakın hissediyorum, resmin bir parçası gibi oluyorum," ifadesi, sanatçının eserine olan fiziksel ve duygusal bağını gösterir. Bu yaklaşım, fraktal geometrinin temel özelliklerinden biri olan; kendine benzerlikle ikinci bir paralelliğin göstergesidir. Yarattığı eser, sanatçının bir parçasıdır, ona dair duygusal ve imgesel izler barındırır. Fraktaller, her ölçekte aynı deseni tekrar eden geometrik şekillerdir ve Pollock'un çalışmalarında sıklıkla bu tür desenler gözlemlenir. Pollock'un eserlerindeki kaotik damlamalar ve serbestçe akıtılan boyalar, doğadaki bu fraktal yapıları yansıtır. Sanatçının fırçasından tuvale akıtılan boyalar aynı zamanda rastlantısallığı da eserin yaratım sürecine dahil etmez. Böylece fizik kurallarının, söz konusu eser üzerindeki izleri ön plana çıkmaktadır.

Bilinçdışı ifadeler ve kontrol edilen kaos

Pollock'un; "Resmimin içindeyken, ne yaptığımı farkında değilim. Tanışma sürecinden sonra ne yaptığımı görüyorum" sözleri; yaratım sürecindeki spontanlığı ve bilinçdışı etkileri ortaya koyar. Bu, kaos teorisinin bir başka yönüyle —belirsizlik ve tahmin edilemezlikle— bağlantılıdır. Ancak sanatçı, "Resim yaparken genel bir fikrim var. Boyanın akışını kontrol edebilirim," diyerek kaos içinde bir düzen ve kontrol mekanizması olduğunu da belirtir. Bu ise fraktal geometrinin karmaşıklığı içinde bir düzen arayışıyla örtüşür. Fraktaller, kaotik görünümü yapılar oluştursalar da, matematiksel bir düzen ve tekrar eden desenlere dayanırlar.

Sonuç: Jackson Pollock'un sanatı, kaos ve düzen arasındaki sınırları zorlayan, fraktal geometrinin sanata yansması olarak değerlendirilebilir. Onun eserlerindeki spontane ifade ve kontrol edilen kaos, fraktal desenlerin karmaşıklığı ile paralellik gösterir. Pollock, modern sanatta fraktallerin ve kaos teorisinin nasıl bir rol oynayabileceğini gösteren öncü bir sanatçıdır. Bu bağlamda, Pollock'un sözleri ve teknikleri, sanatın ve bilimin keşim noktasında derinlemesine düşünmemiz için bir kapı açar.

